

Bijlage 3 – Documenten Uber en Kroes Ministerie van Financiën

Inhoudsopgave

Bijlage 3 – Documenten Uber en Kroes Ministerie van Financiën.....	1
Bijlage 3.1.....	2
Reeds openbare stukken.....	2
Bijlage 3.2.....	3
Mail agenda en stukken CEC 14 augustus 2014.....	3
Agenda CEC 14 augustus 2014.....	4
Bijlage en agendastuk CEC 14 augustus 2014.....	5
Bijlage 3.3.....	15
Vorbereiding debat.....	15
Bijlage 3.4.....	17
Mail Woo-verzoek.....	17
Bijlage mail Woo-verzoek.....	18
Mail ontvangstbevestiging Woo-verzoek.....	19
Ontvangstbevestiging Woo-verzoek.....	20
Bijlage 3.5.....	22
Verslag Directieteam Belastingdienst 11 juli 2022.....	22
Bijlage 3.6.....	28
Notitie CPB Policy Brief Marktordening bij nieuwe ICTtoepassingen.....	28

Bijlage 3.1

Reeds openbare stukken

- Antwoord op vragen van de leden Marijnissen en Leijten over 'de rol van de premier in de Uber-files'. (Kamerstukken 2021-2022, nr. 3917)
- Antwoord op vragen van het lid Azarkan over de fiscale behandeling van Uber. (Kamerstukken 2021-2022, 31066, nr. 3866)
- Antwoord op vragen van de leden Omtzigt, Nijboer, Grinwis, Maatoug, Stoffer, Dassen en Inge van Dijk over de Uber-files en aanverwante zaken. (Kamerstukken 2021-2022, 31066, nr. 3867)
- Antwoorden op Kamervragen over fiscale behandeling Uber. (Kamerstukken 2022-2023, 31066, nr. 1141)
- Antwoord op vragen van het lid Omtzigt over het onderzoek naar Uber, waarbij de Belastingdienst zelf de eigen vragen formuleerde. (Kamerstukken 2022-2023, 31066, nr. 1272)

Bijlage 3.2

Mail agenda en stukken CEC 14 augustus 2014

Van: Persoonsgegevens
Aan: Persoonsgegevens
Persoonsgegevens
Cc: Persoonsgegevens
Persoonsgegevens

Onderwerp: Agenda + stukken CEC 14 augustus

Datum: donderdag 7 augustus 2014 18:19:17

Bijlagen: [Agenda CEC 14 augustus.doc](#)

[Plan van Aanpak Presentatie Agenda Stad in CEC van 25 september.doc](#)

[CEC notitie digitalisering def_070814.doc](#)

Beste leden van de CEC,

Hierbij ontvangen jullie de stukken en de agenda voor de CEC van donderdag 14 augustus. Locatie is de Ministerszaal op het Ministerie van Economische Zaken.

Vriendelijke groet,

Persoonsgegevens

.....
Directie Algemene Economische Politiek

Ministerie van Economische Zaken

Bezuidenhoutseweg 73 | B Zuid | 2e etage

2594 AC Den Haag

.....
Persoonsgegevens

.....
Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

=====

Bezoekt u het kerndepartement van het Ministerie van Economische Zaken?

Houd er dan rekening mee dat u een geldig identiteitsbewijs (paspoort, ID-kaart, rijbewijs of rijksпас) dient te tonen. Indien u bij de receptie geen geldig identiteitsbewijs kunt tonen, wordt u geen toegang verleend. Legitimatiebewijzen en toegangspassen van andere organisaties worden niet geaccepteerd.

=====

Agenda CEC 14 augustus 2014

Agenda CEC 14 augustus

Tijdstip: 13.00 – 14.30 uur

Locatie: Ministerie van Economische Zaken, Bezuidenhoutseweg 73, Ministerszaal

1. Stand van de economie (c-MEV-cijfers) (13.00 – 13.30 uur)
  - Het CPB zal de c-MEV-cijfers (augustusraming) toelichten die voorafgaand aan de CEC om 11.00 uur op de website van het CPB zullen worden gepubliceerd.

2. Digitalisering: Presentatie CBS over ICT en economische groei (13.30-14.00 uur)
  - Persoonsgegevens van het CBS zal een presentatie geven over de relatie tussen ICT en economische groei, waarbij vooral zal worden ingegaan op het hoofdstuk 8.3 uit het nieuwe boek van CBS over ICT, Kennis en Economie, dat in juni jl. is gepubliceerd.
  - In deze presentatie zal onder meer worden stilgestaan bij de vraag naar de bijdrage van ICT aan de economische groei, de relatie tussen productiviteit en (investeringen in) ICT en het beeld per sector (waar automatisch vragen uit voort rollen over eventuele achterblijvende sectoren en het mogelijk potentieel).

3. Notitie digitalisering (14.00 – 14.25 uur)
  - Deze notitie van EZ (i.s.m. met BZK) gaat in op de kansen voor Nederland op het gebied van de digitale economie. In de notitie is aandacht voor de trends en ontwikkelingen; de specifieke kenmerken van de digitale economie; de uitgangspositie van Nederland en de rol van de Nederlandse overheid. De notitie eindigt met een viertal discussievragen.

4. Opzet Agenda Stad (14.25 – 14.30 uur)
  - Voorstel is om de CEC van 25 september geheel te besteden aan de het thema Stad. BZK zal een korte presentatie houden over de Agenda Stad en er zullen ook twee externe sprekers worden uitgenodigd om hun licht te laten schijnen op de (economische) kracht van de Nederlandse stad. Het voorstel is om hiervoor Persoonsgegevens ondernemer met een economische visie op de duurzame deltaxstad) en economisch geograaf Persoonsgegevens uit te nodigen.

Bijlage en agendastuk CEC 14 augustus 2014

Kansen voor Nederland op het gebied van de digitale economie

Notitie voor de CEC van 14 augustus 2014

1. Ontwikkelingen en trends

Technologische vooruitgang is de belangrijkste bron van economische groei op lange termijn. De drie industriële revoluties van de mechanisering door de stoommachine, elektrificering vanaf het einde van de 19^e eeuw en de automatisering vanaf de tweede helft van de 20^e eeuw hebben de levens van opvolgende generaties op spectaculaire wijze verbeterd. Inmiddels wordt er gesproken van een vierde industriële revolutie, namelijk van de automatisering. Machines en apparaten gaan steeds intelligenter en zelfstandiger opereren. Deze ontwikkeling wordt enerzijds gedreven doordat hardware zoals opslagcapaciteit en sensoren in snel tempo kleiner en goedkoper wordt en anderzijds doordat er steeds meer data beschikbaar is.

De wet van Moore stelt dat elke 18 maanden het rekenvermogen van computers verdubbelt ten opzichte van de benodigde kosten en grootte. Deze exponentiële groei houdt al stand sinds de jaren '50 van de vorige eeuw en dit tempo lijkt voorlopig nog niet te vertragen. In 1996 was de ASCI Red de snelste supercomputer. Hij kostte \$ 55 miljoen, was bijna zo groot als een tennisveld en gebruikte evenveel energie als 800 huishoudens. Negen jaar later introduceerde Sony de PlayStation 3, voor een fractie van de prijs had die toch dezelfde rekenkracht.

Door de steeds goedkopere hardware en toenemende rekenkracht wordt het steeds makkelijker om gegevens te verzamelen, te bewaren en te bewerken. Bijvoorbeeld doordat een steeds groter deel van onze sociale en economische activiteiten migreren naar het internet en draadloze toepassingen. Ook media zijn verregaand gedigitaliseerd¹. Dit leidt tot een enorme toename van de hoeveelheid data. Elke minuut wordt er op de wereld 1,7 miljard bytes data gegenereerd. Dat komt overeen met 360.000 dvd's of zes megabyte data per persoon per dag. Volgens de OESO² bedraagt de globale markt voor data-analyse \$ 17 miljard in 2015 met een jaarlijkse groei van 40% en is er winst in arbeidsproductiviteit binnen bedrijven te behalen van 5-10%. De toename van reken- en opslagcapaciteit maakt het mogelijk om machines en apparaten slimmer te maken. Computers kunnen daardoor taken uitvoeren die lange tijd aan mensen voorbehouden leken of die zonder inzet van computers zelf onmogelijk waren.

Een aantal belangrijke technologische trends die in 2014 een belangrijke rol gaan spelen (Gartner, 2013)

- Mobiele ontwikkelingen (steeds meer applicaties, apps en data komen mobiel beschikbaar)
- The internet of Things (koppelen van steeds meer apparaten aan het Internet)
- Cloud Computing (online beschikbaar maken van data en applicaties)
- Smart machines (zelfrijdende auto's, geavanceerde industrie systemen, etc.)
- 3-D printing (mogelijkheid tot mass-customisation, snellere levering en minder overmatig)

Door bovengenoemde ontwikkelingen en trends zijn de grenzen tussen telecommunicatie, media en internet vervaagd: er is sprake van convergentie³. De combinatie van de goedkoper en krachtiger wordende hardware en de groeiende hoeveelheid data zorgt er nu ook voor dat de digitale economie steeds meer invloed krijgt op de fysieke wereld. Steeds meer apparatuur en sensoren worden met internet verbonden. In 2009 hadden 2,5 miljard apparaten toegang tot het internet; in 2020 kunnen dit er 30 miljard zijn⁴. Er wordt wel gesproken van het Internet of Things, de situatie dat er meer zelfstandig communicerende apparaten met het internet verbonden zijn dan door mensen bediende apparaten. Deze machine-to-machine (M2M) communicatie bestaat al, bijvoorbeeld als pinautomaten automatisch saldo opvragen bij de bank. De hoeveelheid aan het internet gekoppelde apparaten zal komende tijd echter alleen maar toenemen, energiebedrijven

¹ Google en de Koninklijke Bibliotheek werken bijvoorbeeld samen om 160.000 boeken te scannen en online te zetten.

² OESO, Data-driven innovation for Growth and Well-Being, juni 2014.

³ Kabinetsvisie op telecommunicatie, media en internet, 23 december 2013.

⁴ Gartner (2013)

experimenteren met de 'slimme meter', autoproducenten met ingenieuze digitale dashboards en zelfs koelkastbouwers werken aan online toepassingen. Daarmee wordt de grens tussen de digitale economie en de fysieke economie steeds kleiner.

De nieuwe mogelijkheden die zo ontstaan kunnen leiden tot nieuwe economische activiteiten op het terrein van Big Data, sensing en draadloze toepassingen en het helpen oplossen van maatschappelijke vraagstukken zoals het in de hand houden van de zorgkosten en het realiseren van een duurzame energievoorziening. Dit komt bovenop de impact die ICT nu al heeft op onze economie. Het CBS heeft recent berekend⁵ dat de toename van ICT-kapitaal in de periode 1996-2009 verantwoordelijke was voor een kwart van de economische groei. Daarbovenop heeft ICT-kapitaal een significant positief effect op de multifactorproductiviteit (MFP) doordat digitalisering een grote impact heeft op de wijze waarop sommige sectoren functioneren. Ook mondiaal zien we dat nieuwe economische activiteiten en werkgelegenheid zich versneld ontwikkelen in technologiegedreven clusters, zoals in Silicon Valley. In de diverse kaders in deze notitie worden voorbeelden genoemd van deze economische en maatschappelijke impact.

Digitalisering in de zorg: een groeimarkt

Er zijn veel nieuwe bedrijven en startups, bijvoorbeeld in Silicon Valley, op het terrein van de digitale gezondheidszorg. Door brede verspreiding van smartphones en de mogelijkheid om eigenaar te worden van je eigen gezondheidsdata verwachten veel wetenschappers en ondernemers dat mensen massaal producten voor persoonlijke gezondheid zullen gaan afnemen. Dit creëert in potentie een miljardenmarkt. Dit kan grote consequenties hebben voor de wijze waarop de zorg werkt. Doordat mensen beter in staat zijn zichzelf te monitoren en zelf diagnoses te stellen gaan ze beter geïnformeerd naar de huisarts en het ziekenhuis. Door meer zelfdiagnose kan bovendien de druk op de gezondheidszorg afnemen en kan de kwaliteit toenemen. Vooral ouderen, die een relatief groot beslag op de zorg leggen, zijn hierbij een interessante doelgroep. Kansen voor Nederland liggen op het terrein van het snel naar de patiënt brengen van deze ontwikkelingen en deze innovaties vervolgens te exporteren,

bijvoorbeeld naar de VS.

2. Specifieke kenmerken van de digitale economie

Onder de digitale economie verstaan we in deze notitie economische activiteiten waarbij digitale informatie(overdracht) een cruciaal en onderscheidend element is, onder meer voor nieuwe producten en diensten. Hieronder vallen bijvoorbeeld diensten, producten en software die op digitale platforms worden aangeboden, veelal via het internet. Denk aan bedrijven als Google en Facebook of app-makers. Bovendien geldt dat de grenzen tussen de digitale economie en traditionele sectoren zoals de maakindustrie aan het vervagen zijn. Apple maakt bijvoorbeeld fysieke apparaten, maar verdient ook geld met digitale diensten als de App Store en iTunes. Ook de muziekindustrie verkoopt tegenwoordig veelal via digitale platforms als iTunes, Spotify en YouTube in plaats van fysieke CD's. De ontwikkelingen in de digitale economie wijken af van bijvoorbeeld de traditionele maakindustrie. Dit komt door een aantal specifieke kenmerken van de digitale producten en diensten⁶. Digitale goederen zijn niet rivaliserend, de marginale kosten zijn nagenoeg nihil en er zijn sterke netwerkeffecten.

Niet rivaliserend

Fysieke goederen zijn rivaliserend. Als een persoon een appel eet, kan die appel niet meer door een ander persoon worden opgegeten. Een hamer kan wel door een ander worden gebruikt, maar niet op hetzelfde moment. Ook diensten zijn rivaliserend, er kan bijvoorbeeld maar één persoon op een vliegtuigstoel zitten. Digitale goederen hebben deze eigenschap echter niet. Een softwareprogramma kan op verschillende computers geïnstalleerd worden, tenzij de producent dat actief tegengaat. Digitale muziek kan ook door meerdere mensen tegelijkertijd beluisterd worden. Het is precies de niet-rivaliteit waarom uitgever recent het tweedehands doorverkopen van e-boeken door Tom Kabinet probeerden te laten verbieden. Twee verschillen met een papieren boek is dat het niet te controleren is of de verkoper zijn eigen e-boek wel verwijderd en dat er geen enkel kwaliteitsverschil zit tussen een nieuw en een tweedehands e-boek.

Lage marginale kosten

⁵ CBS (2014) ICT, Kennis en Economie, hoofdstuk 8.3: ICT en economische groei

⁶ Zie bijvoorbeeld Brynjolfsson en McAfee (2014) *The second machine age*

Dat digitale goederen niet rivaliserend zijn hangt samen met dat de kosten van reproductie ervan bijna nul zijn. Er zijn wel kosten gemoeid met de ontwikkeling van een digitaal product. Er moet bijvoorbeeld muziek worden geschreven en opgenomen, of er moet een softwarepakket worden ontwikkeld. Maar zodra die vaste kosten zijn gemaakt, kunnen digitale producten vrijwel zonder meerkosten worden gereproduceerd en wereldwijd verspreid.

Netwerkeffecten

Een derde eigenschap van digitale producten is dat er vaak sprake is van grote netwerkeffecten. De keuze van eindgebruikers tussen concurrerende diensten hangt niet alleen af van de kwaliteit van de diensten, maar ook van waar andere eindgebruikers gebruik van maken. Facebook had bijvoorbeeld meer leden dan vergelijkbare sociale netwerken als Myspace of Hyves, waardoor gebruikers van deze netwerken zich gedwongen zagen over te stappen naar Facebook om ten volle te kunnen profiteren van de voordelen van een sociaal netwerk. Ook de jarenlange dominantie van Microsoft is op deze manier te verklaren. Deze netwerkeffecten zorgen voor toenemende meeropbrengsten. Hoe meer consumenten, hoe beter een bedrijf zijn diensten kan aanbieden, wat weer meer consumenten aantrekt.

Gevolgen

Deze drie eigenschappen van de digitale economie zorgen ervoor dat er een 'winner-take-all' markt kan ontstaan. Er is maar beperkt ruimte voor concurrenten om de markt te verdelen, omdat ze dan niet dezelfde schaafeffecten kunnen realiseren. Digitale markten trekken zich vanwege deze schaafeffecten en de lage marginale kosten maar weinig aan van landsgrenzen. Dit grensoverschrijdende karakter heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat regulering met nationale wetgeving makkelijk te omzeilen is. Veel regulering vindt daarom op EU-niveau plaats.

Als er in een 'winner-take-all' markt ook sprake is van substantiële overstapkosten leidt dit tot een 'first-mover advantage'. Het bedrijf dat als eerste een product of dienst in de markt weet te zetten, kan de markt gaan domineren. Sommige bedrijven verhogen die overstapkosten door veel verschillende diensten met elkaar te integreren. Microsoft bood aan om Windows met forse kortingen te installeren op nieuwe computers op voorwaarde dat fabrikanten van deze computers dan ook op al hun computers Windows zouden installeren. Apple software werkt over het algemeen alleen op Apple hardware. Google koppelt allerhande diensten aan elkaar.

De niet-rivaliteit van digitale diensten zorgt er ook voor dat bedrijven op zoek moeten naar nieuwe verdienmodellen. Consumenten blijken slechts beperkt bereid om te betalen voor de diensten van bijvoorbeeld zoekmachines of nieuwssites. Sommige succesvolle bedrijven zoals Twitter en Spotify hebben nog niet of nauwelijks winst gemaakt. Een veelgebruikt verdienmodel is om gratis diensten aan te bieden en persoonlijke gegevens van gebruikers te verzamelen in 'Big Data'. Bedrijven als Google en Facebook gebruiken die grote hoeveelheid data bijvoorbeeld om heel gericht gepersonaliseerde reclame te versturen. Deze persoonsgegevens vertegenwoordigen dus in toenemende mate economische waarde. Andere bedrijven bieden hun apps gratis aan en verdienen aan in-app aankopen, zoals in het succesvolle spelletje Angry Birds. Recent heeft de EU bepaald dat dergelijke apps niet meer gratis mogen worden genoemd. Ook het verdienmodel van fysieke producten verandert onder invloed van digitalisering. Philips verkoopt tegenwoordig bijvoorbeeld verlichting als dienst. Door de verlichtingsapparatuur een eigen internetidentiteit te geven kan nog voordat de lamp stuk gaat worden doorgegeven dat de lamp aan vervanging toe is. Hierdoor kan gegarandeerd worden dat de verlichting (vrijwel) altijd werkt.

Uber

Uber heeft een App gemaakt waarmee digitaal de vraag naar en het aanbod van taxivervoer bij elkaar wordt gebracht. Uber bemiddelt, stelt het tarief vast en rekent af. De klant kan op de App zien waar de dichtstbijzijnde taxi staat, hoe lang het duurt voordat die bij de klant kan zijn. De klant kan zo een taxi selecteren en bestellen. Uber selecteert de chauffeurs en checkt of ze alle diploma's hebben. De chauffeur en Uber gaan een verbintenis aan waarna de chauffeur zichtbaar is op de App. De chauffeurs worden elke rit beoordeeld. Uber spreekt chauffeurs aan als ze niet goed worden beoordeeld. Volgens Uber is de (gemeten) klanttevredenheid van hun klanten ruim voldoende, terwijl gewone taxidiensten een slechte klanttevredenheid score kennen.

Uber is een Amerikaans bedrijf, gestart in 2010 in San Francisco. Uber is wereldwijd actief in ongeveer 100 steden. In Amsterdam is het hoofdkantoor gevestigd van alle activiteiten buiten de VS. Op dit moment werken er circa 40 mensen bij Uber in Amsterdam, de verwachting is dat dat eind van het jaar 120 mensen zijn.

3. Uitgangspositie van Nederland

De uitgangspositie van Nederland op het gebied van de digitale economie is goed te noemen. De Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) heeft vorig jaar een SWOT-analyse gemaakt van de Nederlandse positie op het terrein van ICT⁷. Nederland scoort goed op meerdere terreinen. Ten eerste is de infrastructuur in Nederland van wereldklasse. Er zijn twee vaste netwerken (telefoon en kabel) en drie mobiele netwerken die door onderlinge concurrentie allen van goede kwaliteit zijn. Daarnaast bezit Nederland het op een na grootste internetknooppunt van de wereld, de Amsterdam Internet Exchange. Daarmee is Nederland naast een belangrijke fysieke poort ook de digitale poort van Europa. Zowel Microsoft als Apple willen daarom grote datacentra in Nederland aanleggen. Deze datacentra kunnen ook weer verdere economische activiteiten aantrekken.

Ten tweede kent Nederland goedlopende bedrijven die actief zijn in de digitale economie, bijvoorbeeld in de serious gaming sector, ASML of het hoofdkantoor van alle activiteiten buiten de VS van Uber. Uit onderzoek over het gebruik van big data blijkt dat momenteel 6% van de Nederlandse bedrijven met meer dan 50 werkzame personen gebruik maakt van big data. Daarnaast is 13% stappen aan het zetten om dit te gaan doen. Het is een stijgende lijn, maar het is duidelijk nog geen maximale benutting van de mogelijkheden.

Ten derde vindt er in Nederland veel onderzoek plaats op ICT-gebied. Hierbij is veel sprake van publiek-private samenwerkingen wat de valorisatie van deze kennis ten goede komt. Het belang van dergelijke samenwerking op Europees niveau is recent bepleit door Eurocommissaris Neelie Kroes. "We hebben geen coherent ecosysteem. Het is gefragmenteerd tussen sectoren, talen en nationale grenzen"⁸. Om grensverleggend onderzoek in Nederland te kunnen uitvoeren is er een innovatieve ICT Onderzoeksinfrastructuur die wordt beheerd door Surf. Deze infrastructuur staat hoog in wereldwijde rankings en bestaat onder meer uit zeer snelle digitale verbindingen tussen universiteiten en HBO's en een Nationale Supercomputer

Als laatste zijn de Nederlandse consumenten early adopters van nieuwe technologieën. Nederland staat mondiaal 6^e voor wat betreft digitalisering en internetgebruik. We zijn koploper in Europa op het gebied van internetbankieren en 4^e op het gebied van internetwinkelen. In 2012 beschikte 93% van de huishoudens over een desktop of laptop⁹. Maar liefst 95% van de internettende Nederlandse jongeren had in 2012 een sociaal netwerkaccount. Nederland wordt daarom door veel Amerikaanse bedrijven zoals Uber gebruikt als een proeftuin voor het betreden van de Europese markt.

Naast deze sterke punten ziet de NFIA ook een aantal zwaktes en bedreigingen. De belangrijkste hiervan zijn dat de Nederlandse voorsprong op het gebied van infrastructuur vermindert. Nederland zit nog steeds aan het technological frontier, maar steeds meer andere landen hebben een vergelijkbare infrastructuur. Een tweede punt dat de NFIA noemt als een bedreiging is het

⁷ NFIA (2013) Strategisch aanvalsplan The Netherlands: Digital Gateway to Europe

⁸ Speech "Big data for Europe", 7 november 2013

⁹ ICT, kennis en economie 2013, CBS

groeijende tekort aan technisch geschoold ICT-personeel. Daarnaast vallen de relatief lage investeringen van bedrijven in software-ontwikkeling op, evenals (generieke) belemmeringen die startups ervaren bij doorgroei.

Dat Nederland het goed doet blijkt ook uit het 'Global Information Technology Report 2013' van het World Economic Forum. Nederland is ten opzichte van 2012 gestegen van de 6^e naar de 4^e plaats, na Finland, Singapore en Zweden¹⁰. Ook op andere rankings zoals de 'eGovernment Development Index' van de Verenigde Naties en de 'Digital Economy Ranking' van de Economist's Intelligence Unit staat Nederland in de top vijf. Nederland staat ook hoog genoteerd voor wat betreft de internetsnelheid.

Efficiëntere logistiek en het versterken van de concurrentiepositie van Nederland door het delen van data

Nederland heeft op het gebied van logistiek een grote naam. Om die positie te versterken wordt er nagedacht over slimme en efficiënte samenwerkingsconcepten, onder meer door het verregaand delen en hergebruiken van data. Om te komen tot meer en betrouwbare data, die in de logistieke keten kunnen worden hergebruikt, is het Neutraal Logistiek Informatie Platform (NLIP) initiatief gestart. Met het NLIP wordt informatie door de hele keten op slimme wijze aangeleverd en gedeeld. Dit leidt onder andere tot lastenverlichting aan de marktzijde en efficiëntere handhaving aan de overheidszijde.

4. De rol van de overheid

De digitale economie is op veel terreinen relevant voor het overheidsbeleid. Bijvoorbeeld als het gaat om welke vaardigheden het onderwijs zich op moet richten, hoe de kosten van de zorg kunnen worden beheerst, de invloed van 'winner-take-all' markten op inkomens- en vermogensverdeling, of voor de vraag waar belasting kan worden geheven als zoveel diensten gratis worden aangeboden. In deze notitie focussen we echter op de rol van de overheid in de digitale economie zelf, naast de invloed die ICT heeft op het overheidshandelen zelf. De overheid heeft een rol bij het borgen van publieke belangen en als er sprake is van marktfalen. Bij de digitale economie zijn beide invalshoeken van belang. Relevante publieke belangen zijn privacy, cybersecurity, het waarborgen van auteursrechten en het waarborgen van een goede infrastructuur. Marktfalen speelt bij mededinging op digitale markten en externe effecten van ICT-innovaties. Bovendien is de overheid een belangrijke gebruiker van ICT-toepassingen, bijvoorbeeld voor betere overheidsdienstverlening en minder regeldruk voor burgers en bedrijven ('e-overheid').

Privacy

Om de potentie van de digitale economie ten volle te benutten, is het van belang dat de gebruiker (consument en zakelijke gebruiker) met gerechtvaardigd vertrouwen gebruik maakt van het internet. Eén van de pijlers voor het vertrouwen is de manier waarop er met de gegevens van de gebruiker wordt omgegaan. Data, en met name persoonsgegevens, vertegenwoordigen steeds meer waarde. Er is dan ook een markt voor persoonsgegevens ontstaan. Deze functioneert echter niet goed zonder overheidsbeleid¹¹.

Zo is in deze markt sprake van informatieasymmetrie. Transparantie is geregeld in de wet, waarin onder meer is vastgelegd dat betrokkenen geïnformeerd moeten worden over de verwerking van persoonsgegevens en dat bedrijven geïnformeerde toestemming vragen voor ze cookies plaatsen. De praktijk blijkt echter weerbarstiger, mensen kunnen niet goed overzien wat er met hun gegevens gebeurt en geven persoonlijke informatie makkelijk weg. Daarnaast geldt dat de persoonsgegevens in principe niet-rivaliserend zijn. Potentieel geldt daarom dat eenmaal gegeven informatie oneindig kan worden doorverkocht en ook door andere partijen kan worden gebruikt. Dit vergroot het belang van meer transparantie en duidelijkheid.

Bij de oplossing hiervoor moet echter rekening worden gehouden met de impact die beleid kan hebben op de markt. Het verdienmodel van de meeste internetbedrijven is afhankelijk van het verzamelen van gegevens. Te strikte regels rond het verzamelen en gebruik van persoonsinformatie zou betekenen dat veel diensten niet meer geleverd kunnen worden en is

¹⁰ Hiermee is de ambitie om in 2013 in de top 5 te staan gerealiseerd.

¹¹ Zie bijvoorbeeld de CPB Policy Brief 'Kiezen voor privacy: hoe de markt voor persoonsgegevens beter kan'

daarom niet in het belang van consumenten¹². Ook onduidelijkheid over regelgeving (bijvoorbeeld vanwege de langdurige onderhandelingen over de nieuwe EU privacyverordening) en de reacties van consumenten, toezichthouders en overheden op het aanbieden van persoonsgerelateerde data(diensten) maakt dat veel bedrijven nog terughoudend zijn om in de mogelijkheden van big data te investeren. Het is van belang dat een balans wordt gevonden tussen het creëren van kansen en de bescherming van waarden als privacy. Er zijn in Nederland al een aantal initiatieven op dit gebied, maar er is behoefte aan het samenbrengen van deze discussies en een verdiepingsslag, die moet leiden tot concrete aanbevelingen en spelregels om het samenspel tussen partijen te verbeteren.

In de Verenigde Staten heeft president Obama dit aangepakt door een rapport op te laten stellen met aanbevelingen hoe met big data om te gaan en hoe tot die balans te komen tussen het creëren van kansen en beschermen van waarden¹³. De commissie die het rapport heeft opgesteld concludeert dat big data een grote impact kan hebben die de maatschappij ten goede komt. Er zijn echter ook risico's, omdat de machtsverhoudingen tussen burgers en de overheid, consumenten en bedrijven en werknemers en werkgevers kunnen verschuiven. De commissie ziet vijf aandachtsgebieden voor de overheid: privacy; onderwijs; discriminatie; veiligheid; en data als publieke voorziening.

De zelfrijdende auto

Met name het Amerikaanse Google zette dit jaar al een grote stap door de eerste echt zelfrijdende auto te tonen. Het bedrijf liet eind mei een voertuig zien dat niet langer meer is uitgerust met een stuur, gas- en rempedalen of spiegels. Er zit alleen nog een start- en stopknop op, naast een scherm om de route op in te voeren. Google wil in eerste instantie honderd exemplaren van zijn nieuwe prototype maken om uitgebreid te gaan testen in Californië. Toch verwacht het bedrijf het eerste consumentenmodel dat zelf kan rijden pas in 2020. Die verwachting wordt gedeeld door de meeste experts.

Ook traditionele autofabrikanten mengen zich in dit speelveld. Vrijwel alle grote spelers in de auto-industrie hebben de afgelopen jaren een programma onthuld om auto's uit te rusten met software om de bestuurdersrol van mensen over te nemen. Volvo heeft sinds april 2014 al testauto's rondrijden in Zweden en wil in 2017 honderd consumenten hiermee de weg opsturen. Nissan test zijn zelfrijdende Leaf in Japan, een soortgelijke auto van Mercedes-Benz wist al 100 km aan een stuk af te leggen zonder menselijke inmenging.

Momenteel is het in Nederland nog illegaal om met een zelfrijdende auto de weg op te gaan. Begin 2015 komt er naar verwachting een wetswijziging om dit mogelijk te maken. Dan starten er ook grootschalige tests met zelfrijdende auto's in Nederland. Dat is vooral om te kijken hoe mensen omgaan met de technologie.

Cybersecurity

Afgelopen jaren is de (potentiële) impact van cyberdreigingen door uiteenlopende incidenten steeds duidelijker geworden. Het gaat hierbij niet alleen om dreigingen die onze cyberinfrastructuur kunnen verstoren, maar ook om dreigingen ten aanzien van de integriteit, beschikbaarheid en vertrouwelijkheid van de data die wij digitaal vastleggen, analyseren en uitwisselen. Het huidige beeld is dat cybercrime vaak georganiseerd plaatsvindt door gespecialiseerde, professionele experts. Ook is het een internationaal fenomeen dat vaak komt uit en via landen waar minder effectief wordt opgetreden.

Het traditionele veiligheidsconcept is om data af te schermen binnen bedrijfssystemen. De digitale economie is juist gericht op het delen van informatie. Dit betekent dat organisaties hun beveiligingsbeleid moeten aanpassen aan een meer open en dynamische omgeving waar data wordt gedeeld en hergebruikt. Om adequaat te kunnen blijven reageren, is het van belang om de komende jaren in te zetten op het bundelen van de krachten van betrokken publieke en private partijen, zowel nationaal als internationaal en te kijken waar gebrekkige cybersecurity een potentiële dreiging kan zijn. Aanvullende actie kan liggen in vergroten van bewustzijn van bedreigingen, onderzoeken van mogelijkheden voor 'meer blauw' op internet, het versterken van

¹² Susan Athey, CPB lecture "Information, Privacy, and the Internet: An Economic Perspective" (12 juni 2014).

¹³ "Big data: seizing opportunities, preserving values" (mei 2014).

de kennisbasis van het Nederlandse bedrijfsleven en de wetenschap op het gebied van security-by-design en verbeteren van de respons bij incidenten. Er liggen hier ook economische kansen, cybersecurity is een groeimarkt.

Auteursrecht

De manier waarop we kunst en cultuur bekijken, beluisteren en beleven is de laatste jaren in snel tempo veranderd, mede ingegeven door de convergentie tussen telecom, media en internet. De digitale wereld biedt groeiende mogelijkheden om muziek- film- en tekstbestanden zonder kwaliteitsverlies in grote hoeveelheden te kopiëren en openbaar te maken, waardoor de rivaliteit is verdwenen. Streaming techniek maakt het afspelen van muziek en beeld via internet eenvoudig; e-readers zorgen ervoor dat grote hoeveelheden boeken en tijdschriften op een gebruiksvriendelijke manier kunnen worden gelezen; de groei van de bandbreedte van netwerken maakt het mogelijk om grotere bestanden zoals films op een snelle manier te distribueren naar de huiskamer.

Ten aanzien van de regelgeving voor het auteursrecht rijst de vraag of deze nog voldoende is toegesneden op de huidige ontwikkelingen in de digitale omgeving en in de digitale interne markt. Uitgangspunt hierbij is dat het auteursrecht een stimulans moet zijn voor creativiteit en innovatie en geen obstakel, waarbij rekening moet worden gehouden met de belangen van de rechthebbenden. Het auteursrecht moet bijvoorbeeld nieuwe creatieve toepassingen van bestaande werken stimuleren, ruimte bieden voor het gebruik van consumer generated content en een oplossing bieden voor verweesde werken¹⁴. Tegelijkertijd moeten rechthebbenden ook in een digitale omgeving in staat zijn om zich te beschermen tegen inbreuk op hun creatieve prestaties. Vermeden moet worden dat onrechtmatig gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal een geaccepteerd verschijnsel wordt.

Slimme melkveehouderij (Smart Dairy Farming)

Binnen het project Smart Dairy Farming werken bedrijven, kennisinstellingen en melkveehouders in de keten samen aan een meer duurzame en efficiëntere productie door de ontwikkeling van innovatieve middelen op het gebied van diergezondheid, vruchtbaarheid en voeding. Het concrete resultaat bestaat uit de toepassing van sensoren, het ontwikkelen van betere kengetallen, beslismodellen en adviesproducten die helpen bij het maken van de juiste keuzes bij de verzorging van melkkoeien. Een goede verzorging draagt bij aan een betere gezondheid en daardoor een hogere levensverwachting van de dieren. Zo levert dit project een bijdrage aan de verduurzaming van de keten een hogere melkopbrengst tegen lagere kosten.

Een belangrijk resultaat van het project is dat de partners in de melkveeketen één methode hebben ontwikkeld om op een voor alle partijen interessante wijze de data die bijvoorbeeld worden verzameld in een melkrobot, data over de koe die met behulp van sensoren worden verzameld, data over eet- en drinkgedrag, etc, op te slaan. Deze data kwam in het verleden terecht bij de leveranciers van de verschillende diensten of producten en was dan niet voor iedereen beschikbaar. In de nieuwe situatie wordt de data voor iedereen beschikbaar. De partijen kunnen de data gebruiken wanneer ze daar toestemming voor hebben gekregen van de eigenaar – vaak de melkveehouder – tegen afgesproken tarieven.

Digitale infrastructuur

Innovatie op het terrein van ICT is sterk afhankelijk van de digitale infrastructuur. Als die niet op of dicht tegen het technological frontier zit verliest Nederland de slag van het buitenland. Door privatisering is in Nederland de markt als eerste aan zet om de infrastructuur te verzorgen. Nederland heeft drie verschillende mobiele en twee vaste landelijke netwerken. Door onderlinge concurrentie worden de private partijen voldoende geprikkeld om de noodzakelijke investeringen te doen, gemiddeld zo'n € 2,5 miljard per jaar. Het betreft investeringen in nieuwe mobiele netten (4G), opwaardering van bestaande vaste netwerken en aanleg van nieuwe glasvezelnetten (inmiddels is 28% van de huishoudens aangesloten op glasvezel). Een mogelijke uitzondering hierop vormen de buitengebieden in Nederland waar het voor de markt niet altijd rendabel is om te investeren in de nieuwste netwerken. Er zijn verschillende initiatieven die hier wat aan proberen

¹⁴ Werken waarvan de rechthebbende onbekend of onvindbaar is, waardoor het niet mogelijk is om toestemming te vragen voor gebruik van het werk en waardoor het soms zelfs onmogelijk is om te bepalen of er überhaupt nog auteursrecht op rust.

te doen. Zo is er een marktpartij die zich via draadloze technieken specifiek richt op deze nichemarkt. Ook stellen sommige provincies geld beschikbaar om glasvezel aan te leggen in buitengebieden.

De overheid zorgt voor de randvoorwaarden voor een efficiënt werkende markt die bedrijven stimuleert om in infrastructuur te investeren. Het beleid gaat uit van concurrentie tussen de verschillende netwerken en tussen de aanbieders van diensten over die netwerken. Ruimte voor nieuwe toetreders is daarbij van belang. Zo heeft EZ, om de groei van mobiel internet mogelijk te maken, onlangs meer en versneld frequenties geveild met ruimte voor nieuwe partijen om te kunnen toetreden. De ACM kan optreden waar nodig. De Telecommunicatiewet zorgt voor het waarborgen van een goede (infrastructuur)concurrentie en, bij onvoldoende concurrentie, het opleggen van verplichtingen aan de dominante netwerkaanbieder.

De Europese Commissie ziet breedband als voorwaarde voor economische groei, daarom wil ze in heel Europa breedband mogelijk te maken. Dit biedt mogelijk interessante kansen voor Nederlandse ondernemers, zowel bij de aanleg van deze infrastructuur als bij het aanbieden van diensten die mogelijk worden door de snellere infrastructuur. Maar omdat Nederland momenteel een behoorlijke infrastructurele voorsprong heeft op verschillende andere regio's binnen Europa, is er weinig kans dat Nederlandse projecten in aanmerking zullen komen voor Europese ondersteuning.

Mededinging

Maatwerk is nodig om de mededingingsproblemen in de digitale economie op te lossen. Zoals beargumenteerd in paragraaf 2 neigen de markten in de digitale economie naar monopolies die moeilijk kunnen worden doorbroken door nieuwe spelers. Zeker platformeigenaren kunnen voor mededingingsproblemen zorgen doordat zij zowel in relatie staan met aanbieders van diensten, goederen en software, als met de afnemers van deze producten. Niet bij alle platforms ontstaan mededingingsproblemen. PayPal biedt bijvoorbeeld de mogelijkheid aan gebruikers om producten te kopen, en aan producenten om gemakkelijk betalingen te ontvangen. PayPal mengt zich niet in de relatie tussen producenten en klanten, waardoor er voorlopig geen mededingingsproblemen zijn.

Deze situatie wordt anders wanneer een platform bijvoorbeeld wel een eigen relatie heeft met gebruikers en zelf producten levert die worden gebruikt voor het platform. Denk hierbij bijvoorbeeld aan Apple die een eigen smartphone (iPhone) heeft met een eigen besturingssysteem (iOS) en applicaties aanbiedt via een eigen webwinkel (App Store). Hierdoor kunnen iPhone-gebruikers lastiger overstappen op een ander platform, omdat zij reeds hebben geïnvesteerd in een Apple product ('gebruikers lock-in'). Ook kan een lock-in effect bij service en content providers zoals applicatiemakers toenemen, omdat ze kosten hebben gemaakt om hun producten geschikt te maken voor dit specifieke besturingssysteem. Naast deze lock-in effecten kan Apple applicatiemakers verplichtingen opleggen voordat deze makers de applicatie kunnen aanbieden in de App Store. Apple kan producenten zelfs toegang weigeren, zoals het reeds doet bij toestelfabrikanten die iOS als besturingssysteem willen gebruiken. Voorts kan Apple aan kruissubsidiëring doen, door bijvoorbeeld de winsten van de iPhone-verkoop te gebruiken om eigen applicaties aan te bieden onder het kostprijsniveau. Ten slotte voert Apple veel rechtszaken tegen bijvoorbeeld Samsung vanwege patentschendingen, wat een remmend effect heeft op innovatie.

Door deze geschetste mededingingsproblemen kan de keuzevrijheid van consumenten worden beperkt, innovatie worden belemmerd, prijzen worden opgedreven van niet-concurrerende producten, en kwaliteit afnemen. Echter, Apple kan door deze positie ook meer data verkrijgen waardoor hij zijn producten beter kan afstemmen op de consumentenvoorkeuren. Ook kan Apple zo zorgen voor kwaliteitscontrole van producten die worden aangeboden door derden. Applicaties van derden die bijvoorbeeld schadelijke virussen bevatten kunnen namelijk het besturingssysteem van Apple zelf aantasten, en zorgen voor problemen bij consumenten. Er zijn dus ook goede redenen om Apple de regie te laten voeren over het platform.

Smart Industry

Er zijn nog weinig bedrijven die het gehele creatie- en productieproces in eigen huis uitvoeren, veel productie is bijvoorbeeld naar lagelonenlanden verplaatst. De Nederlandse industrie ontwikkelt zich daardoor steeds meer in samenwerkende ketens en netwerken met complexe en kennisintensieve producten die worden afgezet op wereldwijde nichemarkten. De versnelling van de veranderingen wordt gestuurd door de verregaande digitalisering en vernetwerking van producten en machines. Deze ontwikkeling biedt veel kansen voor bestaande en nieuwe bedrijven.

FME, TNO, het ministerie van Economische Zaken, VNO-NCW en de Kamer van Koophandel hebben initiatief genomen tot een verkenning van 'Smart Industry'. Hiermee wordt bedoeld op:

- het versterken van de Nederlandse industrie door maximaal gebruik te maken van de nieuwste informatie en technologische ontwikkelingen zodat deze efficiënter, flexibeler, kwalitatief beter en 'tailor made' kan produceren;
- het versnellen en versterken van de ontwikkeling en co-creatie van nieuwe businessmodellen, producten, diensten en technologie op basis van Smart Industry invalshoeken.

Dit moet leiden tot een succesvolle transitie van de Nederlandse industrie, zowel door versterking van de concurrentiepositie van de bestaande industrie in Nederland als door nieuwe bedrijvigheid. Momenteel zijn er vier concrete actielijnen: New Business (het ontwikkelen van innovatieve onderscheidende business proposities), New Knowledge (het versterken en verbinden van R&D en business ontwikkeling), New Skills (het versterken en verbinden van

~~onderwijs en bijscholing en het in kaart brengen van mogelijke effecten op arbeid in Nederland)~~
~~en Supporting Policies (noodzakelijk flankerend beleid om de Smart Industry ontwikkeling in ons land mogelijk te maken zoals bijvoorbeeld standaardisatie, eisen aan de ICT infrastructuur en de vaardigheden om snel en adequaat met de ICT-innovaties grootschalig toe te passen, zullen steeds belangrijker worden voor de concurrentiekracht en het verdienvermogen van Nederland. Effectieve samenwerking tussen bedrijven (onderling), onderzoeksinstituten en overheden kan het verschil maken. Hiervoor is het nodig dat de benodigde randvoorwaarden op het gebied van infrastructuur en menselijk kapitaal op orde zijn.~~

Om dit te bereiken kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het in publiek-privaat verband benutten van nieuwe mogelijkheden, zowel op economisch terrein – zoals het creëren van testbeds voor 5G-toepassingen, het stimuleren van R&D op het terrein van Big Data – als voor het oplossen van maatschappelijke issues zoals het beter benutten van ICT in maatschappelijke sectoren als zorg en onderwijs. Er kan ook worden gedacht aan het in gezamenlijkheid kijken welke vaardigheden er nodig zijn voor de digitale economie, op welke terreinen we ICT-onderzoek moeten richten om de kennis van het Nederlandse bedrijfsleven en de wetenschap op peil te houden en of er specifieke knelpunten liggen in de financiering van ICT-startups. Vanwege de grenzeloosheid van het internet is ook internationale coördinatie van regelgeving van belang. E-commerce blijkt zich bijvoorbeeld vooral te beperken tot landsgrenzen, hoewel het internet een wereldwijd aanbod mogelijk zou maken. Het realiseren van één interne digitale Europese markt zou daarbij helpen, maar ook verschillen in regelgeving op het gebied van btw, betaalsystemen en consumentenrechten blijken voor ondernemers een grote belemmering.

Belangrijke aspecten rond de benutting van ICT-innovaties zijn:

- vraagstukken rondom eigenaarschap, privacy en veiligheid van data;
- standaardisatie van systemen, processen en informatiestromen;
- ICT-vaardigheden die snel verouderen;
- toegang tot financiering en de juiste kennis voor ondernemers;
- onvoldoende zicht op (maatschappelijke) business cases voor opschaling;
- de rolverdeling tussen markt en overheid;
- Knellende wet- en regelgeving.

In de aanpak voor Topsectoren is ook aandacht voor innovatie van de ICT zelf en innovatie in nieuwe werkwijzen en business modellen in de verschillende Topsectoren, zoals High Tech Systemen, Transport, Tuinbouw en Energie. Dit heeft bijvoorbeeld geleid tot meer samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen op het gebied van ICT-innovatie. Een nieuw en compact

team met een Boegbeeld ICT Persoonsgegevens gaat de PPS-aanpak bij de dwarsdoorsnijdende rol van ICT verder versterken. De focus is gericht op onderzoek naar de toepassingen van (over)morgen met en voor Topsectoren en het versnellen van het benutten van het gebruik van economisch en maatschappelijke relevante ICT-toepassingen.

Betere overheidsdienstverlening en minder regeldruk met ICT

Nieuwe ICT-ontwikkelingen bieden kansen om het overheidshandelen efficiënter te maken. Bovendien is de overheid een belangrijke gebruiker van ICT-toepassingen, bijvoorbeeld voor betere overheidsdienstverlening en minder regeldruk voor burgers en bedrijven. De overheid probeert ook innovaties uit samen met bedrijven. Bijvoorbeeld bij het realiseren van ketenomkering via een digitaal kluisje (ondernemingsdossier), waarin bedrijven zelf gegevens kunnen klaarzetten voor inspecties om het eigen bedrijfsproces zo min mogelijk te verstoren. Andere voorbeelden zijn één digitaal loket met dienstverlening voor ondernemers en een publiek-privaat afsprakenstelsel op basis waarvan bedrijven zelf een authenticatiemiddel kunnen kiezen om veilig elektronisch zaken te kunnen doen met de overheid. Departementen, uitvoeringsorganisaties, mede-overheden en bedrijven werken samen aan de realisatie van grootschalig elektronisch zakendoen met burgers en bedrijven. Dat kan alleen als ICT-systemen beter en veiliger met elkaar kunnen communiceren. Daarvoor zijn overheidsbrede afspraken noodzakelijk. Dat is de uitdaging voor een recent aangestelde Nationaal Commissaris Digitale Overheid en alle betrokken partijen binnen en buiten de overheid.

Naar een agenda voor de toekomst

De rol van de overheid op het terrein van de digitale economie is heel breed. Vooral op de gebieden van privacy, cybersecurity en auteursrecht is aandacht gewenst. Ook het terrein van mededinging vergt aandacht. Voor deze dossiers geldt echter veelal dat ze niet nationaal opgelost kunnen worden, maar dat internationale coördinatie gewenst is. In de EU wordt bijvoorbeeld al gewerkt aan een nieuwe data protectie verordening en zal ook in vervolg op een recente EU consultatie verder aandacht gegeven worden aan het auteursrecht. Nationaal is er wel winst te behalen door de benutting van ICT-toepassingen te stimuleren middels pps-constructies en door het realiseren van een betere overheidsdienstverlening. De infrastructuur is in Nederland goed en extra beleidsinzet lijkt hier minder nodig.

5. Discussievragen

1. Deelt u de analyse over het belang en het karakter van de digitale economie? Deelt u de geschetste prioriteiten?
2. Veel bedrijven zijn nog terughoudend om in de mogelijkheden van big data te investeren, vanwege een aantal onzekerheden (bijvoorbeeld reacties van consumenten, toezichthouders en overheden op persoonsgerelateerde datadiensten). Daardoor worden kansen gemist. Ligt hier een rol voor de overheid? Is het opstarten van een dialoog tussen consumenten, toezichthouders, overheden en bedrijven, naar analogie van de commissie van Obama in de VS zoals genoemd op pagina 7 in de notitie, bijvoorbeeld een optie?
3. De positie van Nederland als digitale economie is al jaren goed (top 5 notering in de belangrijke ranglijsten). Toch is het geen gegeven dat we met de huidige inspanningen deze positie kunnen behouden. Hoe kan de Nederlandse overheid eraan bijdragen dat Nederland ook in de toekomst voorop blijft lopen op het terrein van ICT-ontwikkelingen?
4. Welke verdienkansen ziet u voor de digitale economie? Welke kansen bieden de ontwikkelingen rond digitalisering voor het oplossen van maatschappelijke problemen en hoe kunnen de departementen hierop inspelen?

Bijlage 3.3

Voorbereiding debat Exchange of Views 13 oktober 2022

Q&A – UBER – speaking line

- We do not recognize ourselves in the portrayed image in the media.
- The Dutch tax administration initiated an internal research to the contacts between the organization and Uber.
- This internal research is being validated by two independent professors, who have access to all relevant fiscal information.
- I would like to be as transparent as possible and at the same time respect the confidentiality of tax information.
- The reason why the research is being validated is to assess that the initial research is conducted correctly by the Dutch tax administration.
- Because of the confidentiality of tax information the Dutch house of representatives will be informed through a closed briefing which is only accessible for the House of Representatives.

Q&A – UBER – access confidential tax files

Q: Can the European Parliament get access to confidential tax files?

A:

- Based on our national law, the Dutch Tax Authorities are not allowed to give information on individual tax files. Individual tax files contain confidential information between the Dutch Tax authorities and the company/business or individuals.
- The European Union has its his own legislation concerning sharing information between the EU institutions.

Do not pronounce/ background information:

- The EP could ask the EC for information and the EC has to take a decision if the information can be given, based on EU legislation.

Q&A – UBER – involvement Neelie Smit Kroes

Q: What is the involvement of Neelie Smit Kroes?

A:

- In 2014 the Dutch cabinet announced to appoint a special envoy to increase position the Netherlands as an attractive location for young, innovative businesses.
- A year later, in 2015, Neelie Smit-Kroes was appointed as the special envoy for startups at StartupDelta until June 30th 2016.
- The letter of appointment does not contain further agreements regarding other professional functions.
- This is the policy area of the minister of Economic affairs.

Q: How do you react to the fact that Neelie Smit Kroes did not comply to her transitional period as special envoy?

A:

- The transitional period should be respected.
- I will read the results of the announced investigation of the European Anti-Fraud Office (OLAF) with interest.

Q&A – UBER – disclosure Investico

Q: What do you think of the disclosures done by Investico?

A:

- I yet have to receive the research results as conducted by the Dutch tax administration and the results of the external validation done by the two independent professors.
- Because of the Confidentiality of Tax Information I cannot react to the individual fiscal file of Uber.

Bijlage 3.4

Mail Woo-verzoek

Van: Woo verzoeken DJZ

Aan: Digitale postbus ministerie van Financien

Cc: Woo verzoeken DJZ

Onderwerp: Nieuw Woo-verzoek in Digidoc inboeken en toewijzen aan DJZ Werkverdelen:

Datum: vrijdag 15 juli 2022 09:33:36

Bijlagen: 220712_Woo MinFin.pdf

Beste collega's,

Kunnen jullie bijgaand Woo-verzoek in Digidoc inboeken en toewijzen aan DJZ Werkverdelen:

'Woo-verzoek Persoonsgegevens (Volkskrant) inzake het bedrijf Uber'

Alvast bedankt!

Groet,

Persoonsgegevens

Van: Persoonsgegevens

Verzonden: dinsdag 12 juli 2022 15:25

Aan: Woo verzoeken DJZ Persoonsgegevens

Onderwerp: Indiening Woo-verzoek Uber

Goedemiddag,

Bijgevoegd een Woo-verzoek. Voor vragen of overleg kunt u contact met mij opnemen.

Met vriendelijke groet,

Persoonsgegevens

de Volkskrant

Jacob Bontiusplaats 9

1000 BA Amsterdam

The Netherlands

Persoonsgegevens

Bijlage mail Woo-verzoek

de Volkskrant bv
Jacob Bontiusplaats 9
1018 LL Amsterdam
Postbus 1002
1000 BA Amsterdam

Betreft: Indiening Woo-verzoek Uber
Ministerie van Financiën
Postbus 20201
2500 EE Den Haag

Amsterdam, 12 juli 2022

Geachte heer/mevrouw,

Met een beroep op de Wet open overheid (hierna: Woo) verzoek ik u, namens de Volkskrant, om openbaarmaking van hieronder nader gespecificeerde informatie:

Kopie van, subsidiair inzage in, alle documenten en alle (soorten) communicatie bij of onder u aanwezig die betrekking hebben op het bedrijf Uber voor het tijdvak 2014 tot en met 2016.

Dit verzoek heeft betrekking op uw publieke taak belangen tussen de publieke zaak en particuliere bedrijven af te wegen, bedrijven conform nationale en internationale wet- en regelgeving te belasten en uw plicht te controleren of bedrijven zich aan wet- en regelgeving houden

Dit omvat ook agenda-afspraken, meetings en telefoongespreken tussen uw ministerie en betrokkenen en lobbyisten van/namens Uber als Neelie Kroes en Persoonsgegevens

Van de bij u aangetroffen stukken ontvang ik in elk geval graag een inventarisatielijst. In alle gevallen wordt gevraagd om een kopie, verstrekking in digitale vorm heeft mijn voorkeur.

Uiteraard ga ik graag met u in gesprek aangaande de informatie die voorhanden is. Ook als onderdelen van het Woo-verzoek onduidelijk zijn, gaat de Volkskrant graag met u in gesprek. Deze brief is alleen digitaal aan u gestuurd. Eenzelfde verzoek is ingediend bij de volgende ministeries: Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Economische Zaken en Klimaat, Infrastructuur en Waterstaat.

Hoogachtend namens de Volkskrant,

Persoonsgegevens

Mail ontvangstbevestiging Woo-verzoek

Van: [Woo verzoeken DJZ](#)

Aan: Persoonsgegevens

Cc: [Woo verzoeken DJZ](#)

Onderwerp: Ontvangstbevestiging van uw Woo-verzoek

Datum: dinsdag 9 augustus 2022 15:46:20

Bijlagen: [Ontvangstbevestiging, verdaging en verzoek om predsering.pdf](#)
[image001.jpg](#)

Geachte Persoonsgegevens,

In de bijlage treft u de ontvangstbevestiging van uw Woo-verzoek aan.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet.

Persoonsgegevens

.....
Ministerie van Financiën

Directie Juridische Zaken

Korte Voorhout 7 | 2511 CW | Den Haag

Postbus 20201 | 2500 EE | Den Haag

.....
Persoonsgegevens
.....

Ontvangstbevestiging Woo-verzoek

Ministerie van Financiën

> Retouradres Postbus 20201 2500 EE Den Haag

De Volkskrant
Persoonsgegevens
Postbus 1002
1000 BA Amsterdam

Directie Juridische Zaken

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
www.minfin.nl

Inlichtingen

Persoonsgegevens

www.minfin.nl

Ons kenmerk
2022-0000198236

Uw brief (kenmerk)
12 juli 2022

Datum 9 augustus 2022
Betreft Ontvangstbevestiging, verdaging en verzoek om
precisering van uw Woo-verzoek inzake het bedrijf Uber
voor het tijdvak 2014 tot en met 2016

Gech Persoonsgegevens

Met deze brief wil ik u laten weten dat ik uw e-mail van 12 juli 2022 diezelfde dag in goede orde heb ontvangen.

Verzoek om informatie

U heeft mij verzocht om informatie openbaar te maken over Uber voor het tijdvak 2014 tot en met 2016.

U heeft daarbij vermeld dat dit verzoek ook agenda-afspraken, meetings en telefoongesprekken tussen mijn ministerie en betrokken lobbyisten van/namens Uber als Neelie Kroes Persoonsgegevens omvat.

In uw verzoek doet u een beroep op de Wet open overheid (Woo).

Termijn

Ik zal uw verzoek zo snel mogelijk beoordelen. De omvang van uw verzoek is zodanig groot dat ik twee weken extra nodig heb om uw verzoek te behandelen. Ik verleng de beslistermijn daarom met twee weken op basis van artikel 4.4, tweede lid, van de Wet open overheid (Woo). Dit betekent dat u uiterlijk op 23 augustus 2022 een antwoord op uw verzoek ontvangt. Mocht blijken dat deze termijn ook niet haalbaar is, stel ik u daarvan op de hoogte.

Verzoek om precisering

Na bestudering van uw verzoek ben ik van oordeel dat uw verzoek te breed en algemeen is geformuleerd. U vraagt namelijk om alle documenten die betrekking hebben op het bedrijf Uber in de periode 2014-2016.

Op 5 augustus 2022 heeft u telefonisch contact gehad met de behandelend jurist over uw Woo-verzoek. Tijdens dit gesprek is gesproken over het inplannen van een overleg om uw Woo-verzoek te bespreken. Dit gesprek zal zo spoedig mogelijk plaatsvinden.

In afwachting van dit overleg schort ik de beslistermijn op tot de datum waarop het voormelde overleg heeft plaatsgevonden met gebruikmaking van artikel 4:15, eerste lid, onder a van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Bij geen

Pagina 1 van 2

precisering kan uw verzoek worden afgewezen op grond van artikel 4:5, eerste lid, onder a van de Awb.

Directie Juridische Zaken

Vragen

Als u vragen heeft over de afhandeling van uw verzoek, dan kunt u contact opnemen met de behandelaar van uw verzoek via de hierboven vermelde contactgegevens. Voor meer informatie over de Woo-procedure, kunt u kijken op rijksoverheid.nl.

Ons kenmerk
2022-0000198236

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN FINANCIEN,
namens deze,

Persoonsgegevens

Deze brief is aangemaakt in een geautomatiseerd proces en daarom niet ondertekend.

Pagina 2 van 2

B3.1

Ministerie van Financiën

Directoraat-Generaal
Belastingdienst
Inlichtingen
secretaris

Persoonsgegevens

Adjunct-secretaris

Persoonsgegevens

Datum
13 juli 2022

Auteur
Persoonsgegevens

verslag

Directieteam Belastingdienst

Vergaderdatum 11 juli 2022

Aanwezig

Persoonsgegevens

Afwezig

Gasten

Nr.	Omschrijving	Status ¹
A.	P-vertrouwelijk	
B	INLEIDEND	
B	<p>Opening</p> <p>Persoonsgegevens wordt vervangen door Persoonsgegevens Persoonsgegevens wordt vervangen door Persoonsgegevens Persoonsgegevens wordt vervangen door Persoonsgegevens Persoonsgegevens wordt vervangen door Persoonsgegevens Persoonsgegevens is afwezig.</p> <p>De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.</p>	
B.1	<p>Mededelingen Algemeen</p> <p>Persoonsgegevens De DTBD-leden om medewerking wanneer uitzendkrachten bezwaarbehandeling doorstromen naar andere onderdelen binnen de BD. Het betreft een verzoek om een verlate doorstroom van ca 6 maanden. Persoonsgegevens Persoonsgegevens met de betrokken directeuren contact op. Het onderwerp zal eveneens tijdens het DTBD actua van 28 juli as. worden besproken. NB: deze actie is niet nader besproken, omdat de directie P op dit moment alleen binnen de eigen directie verlate doorstroom toepast in situaties waarin dit urgent is en in gesprek gaat met Persoonsgegevens doorstroom UZK-en naar andere directies.</p>	A

¹ A= actiepunt; B = besluit

	<p>Persoonsgegevens om op 28 juli as. een DTBD actua in te regelen.</p> <p>Persoonsgegevens de publicatie over Über en mevrouw Kroes en de aanstaande publicaties over de rol van onder meer de BD.</p> <p>Persoonsgegevens dat zij deskresearch zullen verrichten op de spendanalyse van het inkoopproces om ombuigingsopties in kaart te brengen. Eind augustus worden de opties in de driehoek C&F besproken.</p> <p>Persoonsgegevens een terugkoppeling van de medewerkersgesprekken over fraude en het werkbezoek aan MKB.</p> <p>Persoonsgegevens terugkoppeling over het werkbezoek Invordering. Opvallend was de afgenomen autonomie van medewerkers aan dat autonomie als thema is opgenomen in het startdocument.</p>	A
B.2	<p>Verslag vorig overleg</p> <p><u>Conceptverslag 30 juni 2022</u></p> <p>Persoonsgegevens naar het feitenrelas teradata dat op de voorraadagenda voor dit overleg stond vermeld. Persoonsgegevens het document het eerstvolgend DTBD wordt geagendeerd.</p> <p>Persoonsgegevens om bij D1: Vaststellen streefwaarden belevingsindicatoren uit de Rijksbegroting op te nemen hoe om te gaan met de streefwaarden ('draaien aan de knoppen').</p> <p><u>Actiepuntenlijst</u></p> <p>Actiepunt 6: Opstellen kalender (kamer)brieven: de kalender wordt toegevoegd aan de DTBD actua van 28 juli as.</p> <p>Actiepunt 8: ICOV: de stuurgroep is ingericht.</p> <p>De voorraadlijst is niet separaat besproken.</p>	A
C	ACTUALITEITEN	
C.1	<p>GBB-lijst</p> <p>De actualiteiten worden a.h.v. de GBB lijst besproken.</p> <p>Persoonsgegevens aan dat er een projectleider wordt geworven. Persoonsgegevens om tijdig in het proces te worden aangesloten.</p> <p><u>Verminderde bereikbaarheid Relasting Tele Persoonsgegevens</u> een update over de bereikbaarheid van de beltel en spreekt haar zorgen uit.</p> <p><u>Stand van Zaken Br Persoonsgegevens</u> aan dat de brief na het zomerreces, voorafgaand het debat op 7 september wordt verzonden. De staatssecretaris is akkoord gegaan met de inhoudsopgave van de brief.</p> <p><u>Augustus besluitvorm Persoonsgegevens</u> dat de algemene lijn van de brief is dat alleen parameterwijzigingen worden opgenomen.</p> <p>Persoonsgegevens om een helder proces van aanlevering en opname van informatie op de GBB lijst. Afgesproken wordt dat het proces rondom de GBB lijst wordt geëvalueerd en in augustus terugkomt op de agenda van het DTBD.</p> <p><u>Onvolgord stand van de signalen</u></p>	A

	Afgesproken wordt dat er een top 20 van meest impactvolle (onder verdeeld naar: wet- en regelgeving/organisatie BD/individuele casuïstiek) signalen (Stand/signalenloket/klantcontactmanagement) voortaan in het DTBD bij de GBB-lijst wordt besproken.	A
D	STUKKEN TER BESLUITVORMING	
D.1	SRA Cultuurmanagement	
	<p>Persoonsgegevens een korte toelichting over het gevolgde proces, de vervolgnota en het beschreven cultuurverhaal. Het advies is om de cultuurmanagement decentraal, zo dicht mogelijk bij medewerkers te beleggen en om 2 à 3 speerpunten op te pakken en deze vormgeven.</p> <p>Persoonsgegevens takt om décharge van de werkgroep.</p> <p>Vanuit de DTBD-leden wordt onderstaand meegegeven:</p> <p>Persoonsgegevens aan dat het cultuurprogramma wordt gehercontracteerd vanwege verschillende aanvullende opdrachten. De doelstellingen worden verder uitgewerkt en het ontwikkelen van meetinstrumenten om de effecten te meten wordt onderzocht.</p> <p>Persoonsgegevens aan dat zij al gestart zijn met het vormgeven en vraagt meer aandacht en scherpste voor de rol van het management.</p> <p>Persoonsgegevens namens CAP dat zij mee willen denken bij de ontwikkeling van meetinstrumenten.</p> <p>Persoonsgegevens aan dat de ondersteuning vanuit CD O&P en CDC gewenst blijft.</p> <p>Persoonsgegevens aan eveneens gestart te zijn en zoekt de verbinding met de vervolgnota.</p> <p>Persoonsgegevens dat MKB met het programma Balans is gestart.</p> <p>Persoonsgegevens hoord hebben de leden van het DTBD in met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het laten uitwerken van 'het verhaal' van de Belastingdienst rond houding en gedrag, als gemeenschappelijk fundament voor de gewenste cultuur, door CDC in samenwerking met I&S en het programma Leiderschap & Cultuur; • de opgave voor de directies om op basis hiervan in hun gedifferentieerde aanpak een op maat gesneden, herkenbare doorvertaling te maken en voor de uitvoering ervan de verantwoordelijkheid te dragen; • het ophalen en vaststellen van de status rond het onderwerp cultuur, houding en gedrag aan de hand van de reguliere VMR-cyclus; • het op reguliere momenten quality time inruimen voor de onderlinge dialoog gericht op de ontwikkeling van de gewenste houding en gedrag in de organisatie tussen de directies; • het ontwikkelen van zowel Belastingdienstbrede als directie-specifieke meetmethoden en (kwantitatieve en kwalitatieve) prestatie-indicatoren om effecten te beschrijven en voortgang te traceren, onder coördinatie van het programma Leiderschap & Cultuur; • de overliggende constatering dat het thema Leiderschap & Cultuur voor zowel DTBD als de dienstonderdelen een gerichte en blijvende investering in tijd en aandacht behoeft en dat het beleggen van de aansturing van de doorontwikkeling van het thema cultuur, houding en gedrag bij het topmanagement van de directies ligt; en • het verlenen van décharge aan de SRA-werkgroep. 	B
D.2	Operationalisering MJV (OMJV)	
	Persoonsgegevens een toelichting en geeft daarbij aan dat er een stappenplan is opgesteld. Door de activiteiten in de jaarcontracten te clusteren in de	

	<p>ambities en actielijnen uit het richtinggevend kader biedt de operationalisering van de Meerjarenvisie in 2023 vooral inzicht. Helder wordt dan waar er eventuele witte vlekken zijn en op welke ambities en actielijnen er nog (verder) ingezet moet worden. In 2023 ontstaat op basis van de monitoring van de voortgang via de P&C-cyclus en de monitoring van tussendoelen uit de begroting meer overzicht en inzicht in de realisatie van de ambities 2025 voor de strategische prioriteiten en randvoorwaarden. Op basis hiervan kan tussentijds worden bijgestuurd en geprioriteerd.</p> <p>Vanuit de DTBD-leden wordt onderstaand meegegeven:</p> <p>Persoonsgegevens: zoekt om inzicht voor de besluitvorming in prioritering duidelijk in de nota te plaatsen.</p> <p>Persoonsgegevens: vraagt aan dat de nota hierop is aangepast en dat een nieuwe versie in ibabs zal worden geplaatst.</p> <p>Persoonsgegevens: zoekt om voor het afwegingskader de C&F-driehoek in lijn te brengen met de overige driehoeken.</p> <p>Persoonsgegevens: vraagt aan dat het van belang is dat bij activiteiten gericht op doelgroepen tussen dienstonderdelen wordt afgestemd.</p> <p>Persoonsgegevens: stelt dat CAP niet altijd in direct contact met burgers staat en verzoekt CAP te betrekken bij de extra sessie over het afwegingskader.</p> <p>Persoonsgegevens: heeft gehoord hebben de DTBD leden in met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het richtinggevend kader en bijbehorend stappenplan voor de uitvoering van de Meerjarenvisie; • de wijze van voortgangsmonitoring en tussentijdse sturing en • de voorgestelde vervolgstappen. 	<p>A</p> <p>B</p>
E	STUKKEN TER BESPREKING	
E.1	<p>Inzicht in het keuzeproces t.b.v. onvolkomenheid M&O-beleid</p> <p>Persoonsgegevens: vraagt aan dat het van belang is om te werken aan de onvolkomenheden en geeft kort de stand van zaken. In september vindt er een gesprek met de AR plaats.</p> <p>Persoonsgegevens: verzoekt de uitvoeringsdirecties Particulieren, MKB en GO voor het zomerreces het keuzeproces over 2022 te beschrijven.</p> <p>Persoonsgegevens: vraagt aan dat GO vorig jaar met de AR afspraken heeft gemaakt en verzoekt deze afspraken niet opnieuw te bespreken. Persoonsgegevens: vraagt bij dit verzoek aan aangezien P voor de reeds gemaakte afspraken tussen de AR en Particulieren Persoonsgegevens: beschrijft dit.</p> <p>Naar aanleiding van de bespreking sprekt Persoonsgegevens: org uit over de werkzaamheden op vele terreinen die in de zomerperiode moeten worden verricht, gezien de beperkte bezetting.</p>	
E.2	<p>Integraal beeld personele (onder)bezetting en priori</p> <p>Persoonsgegevens: geeft een korte toelichting op het integraal beeld personele (onder)bezetting, waarin een integraal beeld wordt gegeven van de onderbezetting per stand mei 2022 en een inschatting is gegeven, op basis van de uitvoeringstoets, van het werk dat er met herstel van BOX 3 bijkomt. De lijnen 1 (Toezicht bij GO, MKB en P), 2 (IV-portfolio) en 3 (Belastingtelefoon) dienen verder te worden uitgewerkt en lopen inmiddels.</p>	

	<p>Lijn 4 (Inning, met name CAP) is, met de nota inzake prioriteringskader inning die 8 juli 2022 aan de stassen is gestuurd, feitelijk gereed. Hierbij moet nog wel worden gekeken of een actualisatie benodigd is.</p> <p>Persoonsgegevens: zoekt om bij blok 2 naast IV ook business capaciteit op te nemen.</p> <p>Persoonsgegevens: aan dat bij het vaststellen van het beeld gebruik gemaakt is van bekende gegevens afkomstig uit de DGR en/of 4MR. Veel informatie is reeds aanwezig. Een geheel nieuwe uitvraag bij de DO's is dan ook niet nodig, wel moet er goed worden gekeken of er aanvullingen of actualisatie van de informatie noodzakelijk is.</p> <p>De informatie behoort uiterlijk 15 augustus 2022 te worden aangeleverd. Dit ten behoeve van de nota "integraal beeld" die in september aan de TK hierover wordt gestuurd.</p> <p>Persoonsgegevens: in dat veel informatie reeds aanwezig is en verzoekt om deze zo snel mogelijk aan te leveren bij UHB (liefst volgende week al) zodat UHB kan aangeven wat nog is benodigd.</p>	
E.3	<p>Herijking besluitvorming DG Belastingdienst</p> <p>Het addendum dat opgesteld is n.a.v. de bespreking van de nota herijking besluitvorming DG Belastingdienst in het DTBD van 30 juni jl. wordt kort door Persoonsgegevens toelicht.</p> <p>Afgesproken wordt dat met ingang van augustus gaandeweg met de nieuwe werkwijze wordt gestart en dat in januari 2023 de werkwijze geëvalueerd wordt. Op het intranet zal de nieuwe werkwijze m.b.v. een bericht worden toegelicht.</p>	
E.4	<p>Box 3</p> <p>Persoonsgegevens: gr.dir. arrest box3 geven a.h.v. de presentatie een toelichting over de voortgang. Er is een belangrijke mijlpaal bereikt; er is gestart met de uitvoering en de communicatie met burgers wordt opgestart. Het programma ziet op het herstel nav uitspraak HR 24 dec, tevens is een start gemaakt om het transitieproces op te starten van het herstelprogramma. Het programma brengt in beeld welke onderdelen (wanneer) overgedragen kunnen gaan worden in samenspraak met de business. N.a.v sheet 6 wordt aangegeven dat de testen goed zijn verlopen en bij sheet 7 is de controlroom weergegeven van de burgerreacties. De controlroom wordt ondersteund vanuit het programma. In de controlroom worden de burgerreacties gemonitord zodat gestuurd kan worden indien eventuele op- of afschaling nodig lijkt te zijn.</p> <p>Vanuit de DTBD-leden wordt onderstaand meegegeven: Persoonsgegevens: aan dat deze zomer met de start van het herstel 2021 wordt gestart en niet tijdvolgorderlijk. Persoonsgegevens: igt naar de rol van de conerndirecties. Aangegeven wordt dat specifiek over de uitvoering gaat. Het is wel opgenomen in het programma, maar wordt nog opgenomen bij het uitwerken van de lijnen.</p>	

F	HAMERSTUKKEN	
F.1	Overkoepelend beeld onvolkomenheden en bevindingen bedrijfsvoering BD Persoonsgegevens gehoord hebben de DTBD-leden in met het het Overkoepelend Beeld Belastingdienst 2022	B
F.2	Aanschrijving jaarcontract 2023 Persoonsgegevens gehoord hebben de DTBD-leden in met de aanschrijving van het jaarcontract 2023.	B
F.3	Afwegingskader externe samenwerking op het gebied van schulden en armoedebestrijding Persoonsgegevens naar het besluitvormingsproces. Persoonsgegevens uit voor de ketenvoorzitter te mandateren over besluitvorming omtrent het kader en het ALBD als opschaling wanneer besluitvorming binnen de ketens niet mogelijk blijkt. Persoonsgegevens/Persoonsgegevens Persoonsgegevens gehoord hebben de DTBD-leden in met het het afwegingskader deelname initiatieven tav armoedebestrijding en schulden.	A B
F.4	Opzet stand van de uitvoering 2022 Persoonsgegevens gehoord hebben de DTBD-leden in: <ul style="list-style-type: none"> • met de voorgestelde opzet en indeling voor de Stand; • met het aanbieden van deze nota ter kennisneming aan het OGON en de staatssecretaris. • met het voorstel voor de opzet en indeling van de Stand van de uitvoering 2022: <ol style="list-style-type: none"> 1. een indeling van de Stand volgens een thematische analyse van signalen: <ol style="list-style-type: none"> a. met daarbinnen een onderverdeling in knelpunten die gaan over wet- en regelgeving en knelpunten die over de uitvoering gaan; b. een overzicht met feitelijke signalen in de bijlage van het rapport; 2. met het beschrijven van de opvolging op een aantal signalen uit de vorige Stand. 	B
F.5	Afbouw BD/A en BD/I Switch Persoonsgegevens gehoord hebben de DTBD-leden niet in met de Afbouw van de onderdelen BD/advies en BD/Interim bij SSO Switch. Afgesproken wordt dat bij de directies wordt nagegaan of en welke behoefte er is voor afnemen van diensten bij BD/I en BDA.	A
G	ALGEMEEN AFRONDEND	
G.1	Rondvraag Er is geen gebruik gemaakt van de rondvraag.	

Ministerie van Financiën

TER INFORMATIE

Aan
de Minister

notitie

Dank
CPB Policy Brief Marktordening bij nieuwe ICT-
toepassingen

Directie Algemene
Financiële en Economische
Politiek

Inlichtingen

Persoonsgegevens

Datum
15 augustus 2016

Notitienummer
2016-0080116411

Auteur

Persoonsgegevens

Bijlagen
2

Aanleiding

11 Augustus jl. publiceerde het CPB een Policy Brief over marktordening bij nieuwe ICT-toepassingen. Dit leidde tot diverse mediaberichten, inclusief een instemmende reactie van Neelke Kroes (adviseur van Uber) bij de NOS. De studie sluit aan bij eerdere betogen vanuit EZ (nieuwjaarsartikel ESB van SG EZ en Kamerbrief over toekomstige wet- en regelgeving). Deze notitie vat de CPB-studie samen en geeft een reactie.

Kernpunten

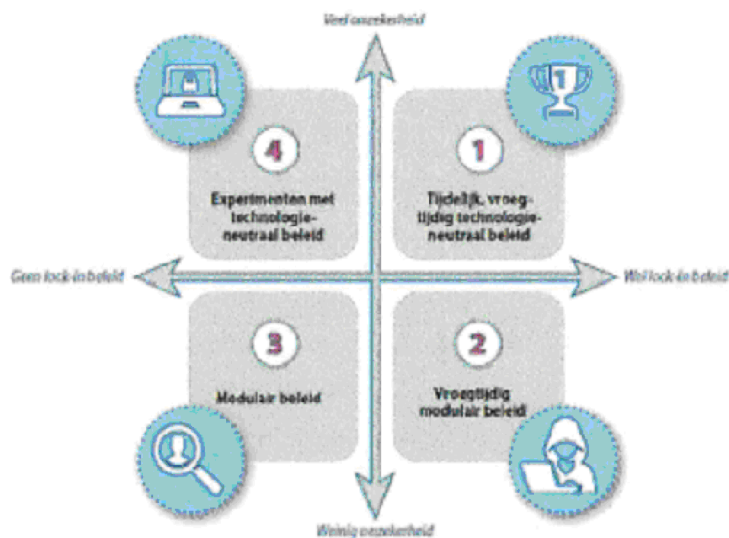
- Het CPB constateert dat nieuwe ICT-toepassingen leiden tot nieuwe vormen van marktfalen. Daarom is overheidsingrijpen gerechtvaardigd. Tegelijk geven ervaringen uit het verleden beleidsmakers steeds minder houvast.
- Het CPB geeft aan dat beleidsmakers bij het maken van nieuw beleid rekening moeten houden met de mate van onzekerheid rondom een ICT-toepassing (technologieneutraal versus technologiespecifiek beleid) en de mate waarin de kosten van beleidsaanpassingen toenemen in de tijd (snel beleid invoeren versus afwachten en experimenteren).
- Tot slot constateert het CPB dat de overheid nu vaak te lang wacht met nieuw beleid of met experimenteren, wat in de toekomst tot onnodig hoge kosten leidt.
- Ons inziens onderstreept het CPB een nuttige denkrichting: per casus bekijken welke publieke belangen spelen en daarop maatwerk bieden. De overheid doet dit al met zelfrijdende auto's.
- Het is dus zaak dat de overheid tijdig inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en niet alleen kijkt naar problemen.
- We missen in het CPB-rapport het belang van internationale coördinatie. Op sommige ontwikkelingen heeft Nederland zelf geen invloed omdat bijvoorbeeld servers met persoonsgegevens van Nederlandse burgers zich in andere landen bevinden.
- De reactie van Kroes dat de overheid volop meer ruimte moet bieden aan technologische ontwikkelingen is te kort door de bocht, omdat dan aan de relevante publieke belangen voorbijgegaan wordt.

Toelichting

Samenvatting CPB-studie

- Het doel van de Policy Brief is om beleidsmakers een kader te geven om vragen te beantwoorden die nieuwe ICT-toepassingen met zich meebrengen.

- ICT is een algemene toepasbare technologie, vergelijkbaar met in het verleden de boekdrukkunst en centrale elektriciteitsopwekkingen. Door deze technologieën verandert de economie. Dit gebeurt hoofdzakelijk via: 1) efficiëntere productie door automatisering, 2) lagere informatieasymmetrie (o.a. online recensies en boordcomputer in auto) en 3) lagere transactiekosten (o.a. Marktplaats, Bol.com, Airbnb, big data technieken). Dit verhoogt de productiviteit en beperkt mogelijk het marktfalen.
- ICT zorgt echter voor nieuwe vormen van marktfalen, waardoor enkele publieke belangen onder druk komen te staan.
  - kwaliteit van informatie: informatie op Internet is vaak niet controleerbaar, meelifersgedrag kan leiden tot een tekort aan informatie en informatie wordt soms te complex voor consumenten.
  - voldoende concurrentie: veel ICT-toepassingen hebben winner-takes-all-karakter door netwerkeffecten en lage opschalingskosten. Voorbeelden zijn Facebook, Google en in het bijzonder deelplatformen. Dit kan leiden tot bekende monopolieproblemen zoals inkoopmacht en te hoge prijzen.
  - cybersecurity: ten eerste zijn positieve externe effecten van investeringen in cybersecurity vaak niet te internaliseren, waardoor onderinvestering optreedt. Ten tweede is cybercrime in opmars, waarbij beveiliging daartegen een publiek goed is.
  - bescherming persoonsgegevens: consumenten zijn zich niet altijd bewust van het gebruik van hun persoonsgegevens, o.a. omdat ze het privacybeleid niet goed tot zich nemen of dit niet begrijpen.
  - bescherming van verliezers (voorkomen van ongewenste ongelijkheid): ten eerste leidt de opkomst van ICT mogelijk tot meer polarisering op de arbeidsmarkt (minder werk voor middelbaar opgeleiden). Ten tweede leidt de bestaande wet- en regelgeving soms tot oneerlijke concurrentie, zie bijvoorbeeld de ongelijke behandeling tussen Airbnb-verhuurders en hoteleigenaren, taxi- en uber-chauffeurs en fysieke winkels en webwinkels (o.a. Winkeltijdenwet).
- Bovenstaande rechtvaardigt aanvullend overheidsingrijpen. Tegelijkertijd bieden ervaringen uit het verleden voor beleidsmakers minder houvast, omdat het nieuwe ontwikkelingen zijn.
- Hoe beleidsmakers hiermee om moeten gaan hangt af van twee dimensies:
  1. de mate van onzekerheid rondom een ICT-toepassing
  2. de mate waarin de kosten van beleidsaanpassingen toenemen in de tijd (lock-in).
- Bij grote onzekerheid is het verstandig beleid technologieneutraal vorm te geven. Wel doelen van het beleid formuleren, maar geen standaarden. Een voorbeeld is bescherming van taxipassagiers door generieke regulering van passagiersveiligheid ipv via de taxilicenties. Als de kosten van beleidsaanpassingen hoog zijn is in dit geval tijdelijk beleid verstandig. Als deze kosten laag zijn is het beter te wachten met nieuw beleid tot de onzekerheid is verminderd, of via experimenten uitvoeren om meer informatie in te winnen.
- Bij kleine onzekerheid is meer technologiespecifiek (modulair) beleid effectief. Bij hoge aanpassingskosten van beleid is snelle invoering hiervan gewenst, bij lagere kosten heeft dit minder haast.
- Onderstaande figuur geeft bovenstaande schematisch weer.
- Het CPB past dit schema vervolgens toe op de eerder besproken publieke belangen: kwaliteit van informatie valt in kwadrant 3, voldoende concurrentie in kwadrant 1, cybersecurity in kwadrant 2 en bescherming persoonsgegevens in kwadrant 4.

Appreciatie

- Ons inziens sluit het onderzoek van het CPB goed aan op de lopende discussie over toekomstbestendige wet- en regelgeving. Kort gezegd gaat het om de vraag hoe de overheid de publieke belangen kan borgen zonder de innovatie te belemmeren.
- In het verleden is het moeilijk gebleken om een algemene oplossing voor ICT-uitdagingen te bieden. Zo spelen bij de zelfrijdende auto's andere publieke belangen dan bij Facebook. Beleid kan maatwerk bieden. Het CPB biedt een eerste denkkader.
- Het CPB lijkt wel voorbij te gaan aan de mate, waarin Nederland zelfstandig de publieke belangen kan borgen en mist zo het belang van internationale coördinatie. Ten eerste speelt bij privacy bijvoorbeeld de vraag in welk land de server staat, waarop de persoonsgegevens worden opgeslagen. Illustratief hiervoor is dat Amerikaanse veiligheidsdiensten makkelijker data van servers, die zich in de VS bevinden, kunnen opvragen van niet-Amerikanen dan van Amerikaanse staatsburgers. Ten tweede betreft het vaak multinationale bedrijven, waardoor het niet altijd optimaal is om op nationaal niveau te reguleren.